

سرشناسه: محمدی، علی، ۱۳۴۲ - ، مقدمه نویس
عنوان و نام پدیدآور: حجاب: از پیشینه تا پیامدها / علی محمدی‌آشنایی.
مشخصات نشر: مشهد: آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی، ۱۳۹۱.
فروست: رهنما؛ ۷۰.
شابک: 978-600-6543-43-7
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: حجاب
موضوع: حجاب -- تاثیر
شناسه افزوده: آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
رده بندی کنگره: BP/۲۲۰/۱۳۹۱۱۷/۲۳ح۳م/
رده بندی دیویی: ۶۳۶/۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۲۷۲۷۹

۷۰ → حجاب: از پیشینه تا پیامدها

نویسنده: علی محمدی‌آشنایی
آستان قدس رضوی
چاپ سوم: پاییز ۱۳۹۱ (ویرایش جدید)
معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
نشانی: حرم مطهر امام رضا (ع)، اداره پاسخ‌گویی به سؤالات دینی
تلفن: ۰۵۱۱-۳۲۰۲۰ دورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۴۰۶۰۲ rahnama@aqrazavi.org

به‌کوشش محمدحسین پورامینی
ویراستار: سیدحمید حیدری‌ثانی
طراح لوگوی رهنما: مسعود نجابتی
طراح جلد: علی بیات

﴿ رسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیشِ رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

مَعْرِفَةُ

حجاب؛ از پیشینه تا پیامدها

پاسخ به پرسش‌های زیر دربارهٔ حجاب، وجههٔ همت نگارندهٔ این کتابچه بوده است:

۱. حجاب از کجا آمده است؟ آیا در تاریخ زندگی بشر، پیشینه‌ای دارد؟

۲. چه شد که جوامع غربی به سمت بی‌حجابی رفتند؟

۳. منابع قرآنی و روایی وجوب حجاب چیست؟

۴. بی‌حجابی ریشه در چه چیزهایی دارد و چه نتایجی در پی می‌آورد؟

۵. مردان در برابر حجاب چه وظایفی دارند؟

درآمد

۷

حجاب؛ از پیشینه تا پیامدها

یکی از امتیازات انسان، در مقایسه با موجودات دیگر، تهیه پوشش مناسب برای اندام خویش است. لباس و پوشش از یک سو، انسان را از سرما و گرما و نیز برف و باران و آسیب‌های ناشی از آن حفظ می‌کند و از سوی دیگر، با پوشش جسم، آن را از نظرها پنهان می‌دارد و در حفظ عفت و شرم، به آدمی کمک می‌کند و از سوی سوم، به انسان آراستگی و زیبایی و وقار می‌بخشد.

اگرچه لباس و پوشاک نشان‌دهنده اندیشه و اراده آدمی و تجلی انتخاب اوست، بر بینش و اراده فردی و اجتماعی انسان‌ها نیز تأثیر می‌گذارد و می‌تواند زمینه‌ساز تعالی یا انحطاط فردی و اجتماعی آدمیان باشد.

گفتنی است پوشاندن جسم برای زنان، به دلایلی که در پی خواهد آمد، اهمیت بیشتری دارد. پوشش زنان را در فرهنگ اسلامی، «حجاب» گویند. برابر فرموده فقیهان مسلمان، حجاب

از واجبات، بلکه از ضروریات دین مبین اسلام است که در قرآن کریم و روایات پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ مکرم او، به صراحت بیان شده است. براین اساس، هر کس با اسلام اندکی آشنا باشد، در واجب و لازم بودن حجاب در نزد مسلمانان، تردیدی نخواهد کرد.

نوشتاری که پیش رو دارید، برای آشنایی بیشتر شما زائران بارگاه ملکوتی ثامن الحجج، امام علی بن موسی الرضا علیه السلام تدوین شده است. امید است که زائران عزیز و گران قدر هشتمین اختر تابناک آسمان امامت و ولایت، با مطالعه این نوشتار، بتوانند با نگرشی ژرف تر، از آموزه های اهل بیت مطهر پیامبر اکرم ﷺ پیروی کنند و خود و جامعه خویش و نسل آینده را در اندیشه و عمل، با معارف والای اسلامی در همه زمینه ها آشنا سازند.

۱. شناخت واژه «حجاب»

کلمه حجاب در لغت، به این معانی آمده است: پوشش، وسیله پوشش، پرده، حایل، منع کردن، نقابی که زنان چهره خود را بدان می پوشانند، روی بند و نیز چادری که زنان سر تا پای خود را با آن می پوشانند. در اصطلاح فقیهان مسلمان، حجاب به معنای «پوشش مخصوص زنان» است. البته در قدیم، فقها برای پوشش زنان، از واژه «ستر» استفاده می کرده اند.^۱

برخی، از همان آغاز، با نگرش بدبینانه به مسئله پوشش زنان، درباره حجاب اسلامی دچار برداشت های نادرست شده و پنداشته اند که حجاب اسلامی به معنای حبس و پشت پرده قرارگرفتن زنان است! بدون شک، چنین پنداری نادرست است؛ زیرا حجاب اسلامی هرگز

۱. مرتضی مطهری، مسئله حجاب، ص ۶۲.

به معنای پرده‌نشینی و محروم‌بودن از حضور در صحنهٔ فعالیت‌های اجتماعی نیست؛ بلکه به معنای وجوب پوشش جسم و ممنوعیت خودآرایی زن در مقابل مردان بیگانه است.

۲. پیشینه پوشش و حجاب

براساس ظاهر آیات قرآن کریم، حضرت آدم و حوا در بهشت لباس و پوشش داشته‌اند؛ ولی بر اثر خوردن از درخت ممنوعه، آن را از دست دادند: «و آنگاه که آدم و حوا از آن درخت ممنوعه چشیدند، پوشش خود را از دست دادند و به سرعت با برگ درختان بهشتی، خود را پوشاندند.»^۱ پس از هبوط انسان به کره خاکی، از همان آغاز، هریک از زن و مرد کوشیده است تا پوشش مناسب خود را تهیه کند. آدمی، نخست با برگ درختان و سپس با پوست حیوانات و بعدها با دست‌بافت‌های خود، خویش را می‌پوشانده است. خوشبختانه با پیشرفت صنعت و دستیابی انسان به منابع و ابزار جدید، پوشش نیز از تغییرات تکاملی بهره‌مند شد و انسان به پوشاک متنوع و مناسب‌تری دست یافت.

۱. اعراف، ۲۲، طه، ۱۲۱.

بنا به گواهی متون تاریخی، در اکثر قریب به اتفاق ملت‌ها و آیین‌های دینی جهان، حجاب در بین زنان معمول بوده است. حجاب در طول تاریخ، فرازونشیب‌های بسیاری را طی کرده و گاهی با اِعمال سلیقهٔ حاکمان یا متنفذان مذهبی تشدید یا تخفیف یافته است؛ ولی همواره در تاریخ حیات زنان، تداوم یافته و هیچ‌گاه به‌طور کامل، از میان رخت نبسته است. فرید وجدی، مؤلف کتاب دائرة المعارف قرن بیستم در این باره می‌نویسد: «حجاب گرفتن زنان قدمتی طولانی دارد. بر طبق نوشتهٔ دائرة المعارف لاروس، زنان یونانی در دوره‌های گذشته، صورت‌ها و اندامشان را تا روی پا می‌پوشاندند.»^۱ لباس ملی کشورها، دلیلی آشکار بر گستردگی حجاب در میان زنان است. اگر به لباس ملی کشورهای جهان بنگریم، حجاب و پوشش زن را در همهٔ آن‌ها می‌بینیم. بدین‌سان، بیشتر زنان کشورها و مذاهب مختلف، تا قبل از رنسانس، دارای حجاب بوده‌اند؛

۱. دائرة المعارف قرن بیستم، ج ۳، ص ۳۳۶.

ولی پس از رنسانس و انقلاب علمی و صنعتی مغرب‌زمین و به‌ویژه پس از جنگ جهانی دوم، به‌تدریج در اروپا، زمینه فرهنگی و اجتماعی بی‌حجابی زنان فراهم شد و با وقوع نهضت به‌اصطلاح «آزادی زنان»، کنار گذاشتن حجاب تشویق و تکریم شد. برابر گفته ویل دورانت، اندیشمند و مورخ معروف امریکایی: «واقعیت این بود که کارخانه‌داران بزرگ برای استفاده از نیروی کار ارزان‌قیمت زنان و امکان حضور آنان در محیط کار، تبلیغات وسیعی آغاز کردند. زنان نیز که از حقیقت امر ناآگاه بودند، برای دست‌یافتن به حقوق از دست‌رفته خویش!، تلاش فراوانی نموده، موج جدیدی به‌وجود آوردند که نهضت زنان برای آزادی نامیده شد و درباره آن، تبلیغات وسیعی در جراید و مطبوعات انجام گرفت.»^۱

البته برخی از تاریخ‌نگاران تمدن بشری از وجود برخی اقوام بدوی که در آن‌ها مرد و زن

۱. ویل دورانت، لذات فلسفه، ص ۱۵۰.

هیچ‌گونه پوششی نداشته‌اند، نیز سخن به میان آورده‌اند؛ اما نمی‌توان و نباید آن را مبدأ تاریخ بی‌حجابی زنان قرار داد؛ زیرا این موارد، در تاریخ بشر بسیار نادر و کمیاب بوده است و در همان ایام، نزد بیشترِ جوامع بشری، برهنگی زنان از نشانه‌های عقب‌افتادگی و بدوی بودن شمرده شده و پوشش زنان، علامت تمدن تلقی می‌شد.

براین اساس، از نظر تاریخی، موج جدید و شکل نوظهور بی‌حجابی از قرن نوزدهم آغاز شده است. متأسفانه دامنه این موج نامطلوب و انحرافی، کم‌کم کشورهای اسلامی را نیز فراگرفت. نخستین کشور اسلامی که به‌صورت رسمی اقدام به کشف حجاب بانوان کرد، افغانستان بود و دومین کشور، ترکیه. پس از سقوط دولت عثمانی، کمال‌آتاتورک در سال ۱۳۱۳ ش فرمان منع حجاب زنان ترکیه را صادر کرد. سومین کشور نیز ایران بود: رضاخان پهلوی در ۱۷ دی ۱۳۱۴ کشف حجاب را به‌صورت رسمی اعلان و اجرا کرد.

بدین‌سان، تاریخ پوشش انسان و حجاب زنان، از زمان نخستین انسان‌ها، یعنی آدم و

حوا، آغاز شده و در دوران‌های مختلف، فرازونشیب‌های بسیاری طی کرده است. آغاز تاریخ بی‌حجابی را باید قرون اخیر و دوران پس از رنسانس دانست.

۳. ریشه‌ها و علل رویکرد زنان به حجاب

دانشمندان علوم مختلف، با تعبیر گوناگون به تبیین ریشه‌های حجاب پرداخته‌اند: برخی دانشمندان زیست‌شناس به وجود نوعی احساس حیای طبیعی در جنس ماده اشاره کرده‌اند^۱ که می‌توان آن را منشأ طبیعی و غریزی پوشش و حجاب زنان دانست.

برخی از روان‌شناسان، با تأیید وجود عامل حیا در نهاد انسان، آن را در روی آوردن زنان به حجاب و پوشش مؤثر دانسته‌اند؛ ولی به عقیده برخی، همچون ویلیام جیمز، روان‌شناس معروف، حیا امری غریزی نیست، بلکه اکتسابی است: «زنان دریافته‌اند که دست‌ودل‌بازی مایه طعن و تحقیر است و این امر را به دختران خود یاد داده‌اند. خودداری از انبساط و امساک در بذل و بخشش، بهترین سلاح برای شکار مردان است. مرد جوان به دنبال چشمان پر از

۱. فخری، المرأة و فلسفة التناسلیات، ص ۲۷۸.

حیاست و بی‌آنکه بداند، حس می‌کند که این خودداری ظریفانه، از یک لطف و دقت عالی خبر می‌دهد.^۱

برخی از اندیشمندان و مفسران مسلمان، ریشه‌روی آوردن زنان به حجاب و پوشش را فطرت پاک و زیبای الهی و انسانی زن معرفی کرده‌اند. طبق آیات شریف قرآن و روایات، حضرت آدم و حوا بعد از خوردن میوه درخت ممنوعه، پوشش خود را از دست دادند؛ ولی بلافاصله و بدون فرمانی از جانب خداوند یا تذکری از سوی فرشته وحی یا یادآوری خود آنان به یکدیگر، با برگ درختان بهشتی خود را پوشاندند. این رویکرد، فطری بودن پوشش و اشتیاق درونی انسان به پوشش را اثبات می‌کند.

برخی از جامعه‌شناسان، حجاب و پوشش زن را مقتضای طبیعی جامعه بشری معرفی

۱. دورانت، پیشین، ص ۱۲۹.

کرده‌اند؛ برای نمونه، مُنتَسِکیو، جامعه‌شناس مشهور مغرب‌زمین، می‌نویسد: «از دست رفتن عفت زنان به قدری تأثیرات بد دارد و به اندازه‌ای نواقص و معایب تولید می‌کند و طوری روح مردم را فاسد می‌کند که اگر کشوری دچار آن گردد و این اصل مهم از بین برود، بدبختی‌های زیادی از آن ناشی می‌گردد. به خصوص در حکومت دموکراسی که از دست رفتن عفت، باعث بزرگ‌ترین بدبختی‌ها و مفاسد می‌شود؛ تاجایی که اساس حکومت را از بین خواهد برد؛ به همین دلیل، قانون‌گذاران خوب، عفت را توصیه می‌کنند و از زنان، وقار در اخلاق را توقع دارند. در جمهوری، نه تنها اخلاق فاسد، بلکه تظاهر به فساد اخلاق و سبکی را نیز منع کرده‌اند؛ زیرا عشوه‌گری و طنازی که از بیکاری زن‌ها ناشی می‌شود، نتیجه‌اش آن است که قبل از آنکه خود زن‌ها را فاسد کند، دیگران را فاسد می‌نماید.»^۱

۱. منتسکیو، روح‌القوانین، ترجمه علی‌اکبر مهتدی، ص ۳۲۵.

آندره موروا در کتاب فرانسه چرا شکست خورد؟^۱ همچنین مارشال پتن، سردار نظامی فرانسه، می‌گویند: «بزرگ‌ترین دلیل شکست ما، فرورفتن در گرداب‌های شهوت و ابتلا به تن‌پروری و عیاشی بود.»^۱ بدین‌سان، جامعه‌شناسان، حجاب و پوشش زن را انتظار همه جوامع بشری از او معرفی می‌کنند و می‌گویند که خردمندان و مصلحان جامعه بشری برای تأمین سعادت جامعه، حجاب را لازم شمرده‌اند.

۱. سید عبدالحسین دستغیب، گناهان کبیره، ص ۲۱۳.

۴. پوشش، تحفه‌ای الهی؛ برهنگی، دام شیطان

بی‌شک، آفرینش لباس و پوشش، به تناسب ویژگی‌های روحی و جسمی بشر و روی آوردن فطری انسان به آن، یکی از نعمت‌ها و هدایای بی‌بدیل خداوند محسوب می‌شود. قرآن کریم درباره آفرینش لباس چنین می‌فرماید: «ای فرزندان آدم، برای شما لباسی فرو فرستادیم که اندام شما را می‌پوشاند و مایه زینت شماست و لباس تقوا بهتر است. این، از آیات خداوند است؛ باشد که متذکر شوید.»^۱

قرآن کریم برهنگی و کنار گذاشتن لباس را مخالف فطرت بشر و دامی شیطانی معرفی می‌کند و انسان‌ها را از فروافتادن در چنین دامی، برحذر می‌دارد. در سوره اعراف می‌خوانیم: «ای فرزندان آدم، مبادا شما را شیطان بفریبد؛ آن‌چنان که پدر و مادر شما را از بهشت بیرون

راند و لباسشان را از تنشان بیرون آورد تا عورتشان را به آنها بنمایاند. همانا شیطان و گروه وابسته به او، شما را از جایی می‌بینند که شما آنها را نمی‌بینید. ما شیاطین را دوستان کسانی قرار دادیم که ایمان نمی‌آورند.»^۱

۵. حجاب در فرهنگ اسلامی

بدون تردید، فرهنگ، آداب و رسوم، نوع و کیفیت لباس زنان و مردان در هر جامعه، نشان‌دهنده نوع جهان‌بینی و بیانگر ارزش‌های حاکم بر آن جامعه است و مبانی فکری و چگونگی اندیشه افراد آن جامعه را نشان می‌دهد. به تعبیر شهید مطهری: «هر مسلک و فلسفه زندگی، خواه‌ناخواه بر نوعی اعتقاد و بینش و ارزیابی درباره هستی و بر نوعی تفسیر و تحلیل از جهان و انسان مبتنی است.»

جهان‌بینی و انسان‌شناسی هر فرهنگ و مکتب، نقش اساسی و مهمی در انتخاب نوع و کیفیت پوشش و حجاب دارد. با عنایت به آنکه نگرش جوامع مختلف به جهان و انسان، با یکدیگر متفاوت است، نوع پوشش و لباس زنان جوامع مختلف نیز با هم تفاوت دارد. برای نمونه، در بینش نوین غرب، جایگاه والای انسان در جهان هستی در معرض تردید و انکار قرار

گرفته است و انسان، مجموعه‌ای از غرایز و کشش‌ها و تمایلات مادی تعریف شده است. در این نگرش واژگونه که هدف و غایت انسان، تأمین رفاه و دستیابی به لذت بیشتر جسمانی است، بی‌حجابی و نیمه‌برهنگی نیز تشویق می‌شود.

اکنون این پرسش مطرح می‌شود که نگرش اسلام به حجاب چیست؟ به تعبیر دیگر، چرا در فرهنگ اسلامی، حجاب بر زنان واجب شمرده شده است؟ در پاسخ به این پرسش می‌توان گفت که براساس جهان‌بینی ادیان الهی، انسان خلیفه خداوند و مرکز و محور جهان هستی است و حیات او در جهان آخرت نیز ادامه دارد. خداوند، انسان را بیهوده نیافریده و او را رها نکرده است. در این دیدگاه، رسالت انسان کسب معرفت و بندگی خداوند، تهذیب نفس و اصلاح جامعه بشری است؛ بنابراین باید جسم زن و چشم مرد پوشیده باشد تا غرایز حیوانی آنان مهار و کنترل شده و استعدادهای معنوی و عقلانی آنان در پرتوی رهیافت‌های فطرت و هدایت‌های وحی، شکوفا شود. در تفکر اسلامی، پوشیدن لباس کامل و حجاب جسمانی زن

برای آن است که حریم و کرامت انسانی او حفظ شود تا رشد عقلی و شکوفایی استعدادهایش میسر شده، وقتش صرف خودآرایی نشود.

به راستی، مگر زن خودبه خود تابلوی بسیار زیبای آفرینش نیست؟ مگر خداوند آفرینشگر، زن را پر از رمزوراز و سرشار از مهر و ایثار و پاکی و عفاف، به جهان هستی ارائه نکرده است؟ مگر زن، مظهر بدیع همه زیباییهای طبیعت، بلکه تجلی صفات جمال الهی نیست؟ مگر او نمونه اعلا و مثال کامل تمام رنگهای گوناگون و الحان خوش صدا و رنگ و رایحه معطر همه گلها نیست؟ پس چرا برخی او را به خودنمایی و طنازی برای نامحرمان و بیگانگان فرامی خوانند؟

براساس بینش اسلامی، اگر زن از ارزشهای والای گوهر وجود خویش آگاه شود و بدین نکته معرفت یابد که خداوند به او محبوبیت ذاتی و مطلوبیت طبیعی بخشیده است و او را منبعی الهام بخش برای زیباییها قرار داده است، هرگز خود را نیازمند طلا و نقره و لباس و رنگ

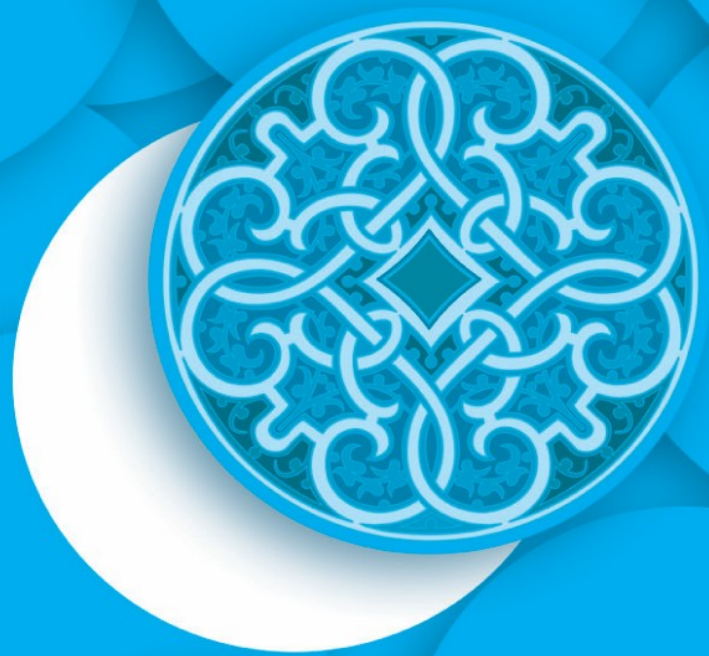

نمی‌بیند تا به‌وسیله آن‌ها، خود را بیاراید. انتخاب‌شدن توسط انسان است که معیار و ملاک زیبایی و ارزش اشیای دیگر است؛ نه اینکه ملاک و معیار زیبایی و ارزش انسان، پوشیدن نوعی خاص از لباس و دربرکردن اشیای زینتی باشد. آری، براساس جهان‌بینی اسلامی، مسئولیت زن خطیرتر و بس والاتر از آن است که دربرابر مردان بیگانه به آرایش و خودنمایی بپردازد و زیبایی‌های بدن خود را برای نامحرمان به تماشا بگذارد.

البته خداوند متعال، در کنار حیا و عفت فطری و همراه با گرایش و اشتیاق درونی زنان به حیا و عفاف، به زنان غریزه خودآرایی و زیبایی‌گرایی نیز بخشیده و در وجود آنان، تمایل به آرایش و زیباسازی خویشتن را نیز قرار داده است تا زنان به‌وسیله آرایش و زینت‌کردن، بر جذابیت خود برای همسرشان بیفزایند و محیط خانه و خانواده خود را گرمای بیشتری بخشند. به‌همین دلیل، برابرِ دستورهای اسلامی، آرایش زنان در محیط خانواده و به‌ویژه برای همسر، پاداش معنوی دارد.

آری، برای زنان، نیکو و بلکه مستحب است که درون خانه، زیباترین لباس را در بر کرده، خود را برای همسرشان به صورت مناسبی آرایش کنند؛ چنان که نیکوست زن برای نماز از لباس پاکیزه و زیبا استفاده کند. ولی نشان دادن این زیبایی‌ها و آرایش‌ها به مردان بیگانه، افزون بر آنکه برای جامعه، فسادانگیز و برای زنان، خطرآفرین است، خداوند نیز آن‌ها را نهی کرده و حرام شمرده است. زنان باید در همه حالات، از نشان دادن آرایش و زیبایی‌های خود به نامحرمان، اجتناب ورزند.

۶. فلسفه حجاب

در فرهنگ اسلامی، واجب شدن هر چیز به سبب مصلحت‌ها و آثار و فواید دنیوی و اخروی آن است؛ چنان که حرام ساختن چیزی، به دلیل ضرر و زیان‌های فردی و اجتماعی آن است. براین اساس، حجابِ مدنظر اسلام، دارای مصالح و فواید و آثار بسیاری است که می‌توان مجموع آن‌ها را فلسفه حجاب اسلامی دانست: حجاب، عامل کمال یافتن شخصیت زن، سبب تعادل و هدایت غرایز، سنگر تهذیب و خودسازی، عامل ایجاد آرامش روانی، تأمین کننده امنیت فردی، موجب سلامتی جسمانی، افزایش جذابیت، راه حفظ و تداوم زیبایی زن، عامل استحکام پیوند خانوادگی، استواری جامعه بشری، احیای ارزش‌های متعالی و راه ایفای رسالت اجتماعی زنان است.

در طرف مقابل، بی‌حجابی عامل سقوط شخصیت زن، سبب ایجاد بیماری‌های روانی، اشاعه بیماری‌های جسمی، فروپاشی نهاد خانواده، کاهش جذابیت و زیبایی زنان، از بین رفتن

امنیت فردی آنان و در نتیجه، عامل سقوط جوامع بشری است.

این نکات، نه صرفاً ادعا، بلکه واقعیت‌هایی است که در کشورهای جهان تجربه شده و به صورت آمارهای رسمی، ارائه و ثبت شده است و خوشبختانه، امکان مشاهده آن‌ها در رسانه‌های مختلف و سایت‌های اینترنتی وجود دارد. براساس این واقعیت‌ها که در جهان نیز تجربه شده‌اند، اگر انسان‌ها و به‌ویژه ما مسلمانان، دربارهٔ فواید حجاب خردمندانه بیندیشیم و در زیان‌های فراوان بی‌حجابی تأمل کنیم، حتی اگر فرمان خداوند و دستور دینی نبود، بدون تردید، رعایت حجاب کامل را برمی‌گزیدیم و با جدیت بیشتری از بدحجابی دوری می‌کردیم؛ چه رسد به آنکه این‌همه در قرآن و روایات بر رعایت حجاب کامل تأکید شده است.

۷. حجاب در قرآن کریم

در قرآن کریم به طور صریح چند آیه دربارهٔ وجوب حجاب و حد و کیفیت آن نازل شده است که ترجمهٔ آن‌ها را ذکر می‌کنیم:

۱.۷. به مردان مؤمن بگو که چشم‌های خود را فرو پوشند و دامان خویش را [از گناه] نگاه دارند. این عمل برای ایشان پاکیزه‌تر است. همانا خداوند به آنچه انجام می‌دهند، آگاه است. به بانوان باایمان بگو که چشم‌های خود را فرو پوشانند و دامان خود را [از گناه] نگاه دارند و زینت‌های خود را جز آن مقداری که ظاهر است، آشکار نسازند، مگر برای: شوهر، پدر، پدر شوهر، پسر، پسر همسران، برادر، پسر برادر، پسرخواهر، زنان هم‌کیش، کنیزان، مردان سفیهی که تمایلی به زنان ندارند، کودکانی که از امور جنسی بی‌اطلاع‌اند (غیرممیز). [همچنین،] پای خود را آن‌چنان بر زمین نکوبند که زینت‌های پنهانشان آشکار شود. و همگی به‌سوی خداوند

توبه کنید، ای مؤمنان، باشد که رستگار شوید.^۱

براساس این آیه شریفه قرآن کریم، زنان باید در جامعه به گونه‌ای راه بروند و از کفش‌هایی استفاده کنند که موجب جلب توجه نامحرمان نشوند. بدین‌سان، رواج کفش‌هایی که هنگام راه‌رفتن، صدا تولید می‌کند، در میان زنان کشورهای مسلمان و به‌ویژه در بین زنان نجیب و باایمان ایرانی که آموزگار پاکی و عفاف و حجاب‌اند، بسیار جای تعجب و شگفتی است؟

۲.۷. ای پیامبر، به همسران و دخترانت و بانوان باایمان بگو: بر خویشتن از روپوش‌های خود فرو گذارند. این، به آنکه شناخته شوند، نزدیک‌تر است؛ پس آزار نشوند. خداوند آمرزندهٔ مهربان است.^۲

در تفسیر علی‌بن‌ابراهیم در شأن نزول این آیه چنین آمده است: «آن ایام، زنان مسلمان به

۱. نور، ۳۱.

۲. احزاب، ۵۹.

مسجد می‌رفتند و پشت سر پیامبر نماز می‌گزاردند. هنگام شب، موقعی که برای نماز مغرب و عشا می‌رفتند، بعضی از جوانان هرزه و اوباش بر سر راه آن‌ها می‌نشستند و با مزاح و سخنان ناروا، آن‌ها را آزار می‌دادند و مزاحم می‌شدند. آیه بالا نازل شد و به آن‌ها دستور داد که حجاب خود را به‌طور کامل رعایت کنند، تا به‌خوبی شناخته نشوند و کسی بهانه مزاحمت پیدا نکند.

۳.۷. ای زنان پیامبر، شما همانند دیگر زنان نیستید. اگر تقوا دارید، پس هرگز نرم و نازک [با مردان] سخن مگویید، تا آن‌که در دلش بیماری است، به‌طمع افتد؛ بلکه نیکو سخن بگویید و خانه را منزلگاه خویش قرار دهید و هرگز مانند دوره جاهلیت نخستین، آرایش و خودنمایی نکنید.^۱

براساس این آیه، زنان باید به‌هنگام سخن گفتن با نامحرمان، مواظب گفته‌های خود باشند. متین و استوار و خوب سخن بگویند و از طنازی و ناز و کرشمه کردن درمقابل نامحرمان بپرهیزند.

۴.۷. هنگامی که چیزی از وسایل زندگی به عاریت از آنها (همسران پیامبر) می‌خواهید، از پشت پرده بخواهید؛ این کار، برای دلهای شما و دلهای آنان پاک‌تر است.^۱

براساس این آیه، زنان و مردان باید از اختلاط و درهم‌آمیختن‌های بدون ضرورت، دوری گزینند و در روابط محرم و نامحرم، حریم زنان را پاس دارند.

۸. حجاب در روایات

افزون بر آیات قرآن، در روایات اسلامی نیز درباره پوشش زنان نکات مهمی مطرح شده است که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

۱.۸. ضرورت پوششش کامل: روزی اسماء، دختر ابوبکر که خواهر همسر پیامبر محسوب می‌شد، با جامه بدن‌نما و نازکی به خانه پیامبر ﷺ آمد. پیامبر ﷺ روی خود را از او برگرداندند و فرمودند: «ای اسماء، زن وقتی به حد بلوغ رسید، نباید جایی از بدن و اندامش دیده شود، مگر صورت و دست‌ها.»^۱

۲.۸. نهی از آرایش و استعمال عطر در خارج از خانه: پیامبر ﷺ از اینکه زنی خود را برای دیگران بیاراید نهی کرده و فرموده‌اند: «اگر زنی خود را برای غیرشوهرش آرایش کرد، لازم

۱. سنن ابی داود، ج ۲، ص ۳۸۳.

است خداوند او را با آتش بسوزاند.»^۱

۳.۸. لزوم حفظ حریم مرد و زن: روزی رسول خدا ﷺ دیدند که مردان و زنان با همدیگر از مسجد بیرون می‌آیند و با هم مخلوط می‌شوند. به زن‌ها خطاب کردند: «بهتر این است که شما صبر کنید تا مردها بروند: آن‌ها از وسط و شما از کنار.»^۲ همچنین روزی رسول خدا ﷺ به یکی از درهای مسجد نبوی اشاره کردند و فرمودند: «چه خوب است این در را به زن‌ها اختصاص دهیم.»^۳ این سخن ایشان بلافاصله عملی شد و همان در، برای ورود زنان به مسجد اختصاص یافت و «باب النساء» نام گرفت.

۴.۸. ممنوعیت دست‌دادن با نامحرم: پیامبر ﷺ فرمودند: «هرکس با زنی که محرم او

۱. بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۴۳.

۲. سنن ابی داود، ج ۲، ص ۶۸۵.

۳. همان، ج ۱، ص ۱۰۹.

نیست، مصافحه کند غضب حق تعالی را برای خود خریده است.»^۱

۵.۸. دوری از شباهت با مردان: پیامبر ﷺ فرمودند: «خداوند مردانی که شبیه زنان می‌شوند و زنانی که خود را شبیه مردان می‌کنند، لعنت کرده است.»^۲ امام باقر علیه السلام در ضمن حدیثی فرمودند: «جایز نیست که زن، خود را شبیه مرد کند؛ زیرا پیامبر مردانی که شبیه زنان می‌شوند و نیز زنانی که خود را شبیه مردان می‌کنند، لعنت کرده است.»^۳

۶.۸. بی‌حجابی، عامل فساد و تباهی: امام رضا علیه السلام فرمودند: «نگاه به موی زنان شوهردار و بدون شوهر، حرام است؛ چون موجب برانگیختن و تحریک مردان می‌شود و آنان را به فساد و

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۴۲.

۲. بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۸۵.

۳. وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۶۳.

کارهای حرام می‌کشاند؛ همین‌طور است هر آنچه شبیه مو باشد و موجب تحریک مردان شود.^۱ بدون تردید، خواهران زائر عزیز و گران‌قدری که خداوند توفیق تشریف به شهر مشهد و صحن امام‌رضا علیه‌السلام را نصیب آنان ساخته است، برای جلب رضای خداوند، این سخن امام هشتم را ارج می‌نهند و مراقب هستند تا مو یا زیورآلات آنان نمایان نشود؛ چنان‌که برادران زائر عزیز و گران‌قدر آن حضرت، مراقب چشمان خود هستند و از نگاه به نامحرمان پرهیز می‌کنند تا ان‌شاءالله با زیارتی مقبول به وطن خود باز گردند.

۷.۸. عفت‌ورزیدن، برترین عبادت: امام‌علی علیه‌السلام فرمودند: «برترین عبادت، عفاف‌ورزیدن است.»^۲

۱. علل الشرایع، ج ۲، ص ۵۶۵.

۲. الکافی، ج ۲، ص ۴۶۸.

۹. وظایف مردان در برابر حجاب

در قرآن و روایات، علاوه بر دستورهایی که درباره حفظ حجاب و پرهیز از خودآرایی زنان آمده است، مسئولیت‌هایی نیز به مردان واگذار شده است که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۱.۹. باغیرت بودن: پروردگار عالم غیرتمند است و انسان غیرتمند را دوست دارد.^۱ امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «مردی که غیرت ندارد، انسانی است که قلبش وارونه است.»^۲

۲.۹. هدایت و کنترل همسر و دختران: خداوند در قرآن می‌فرماید: «خود و خانواده خویش را از آتش جهنم دور کنید؛ آتشی که هیزمش مردمان و سنگ‌ها هستند.»^۳ این، یعنی مسئولیت هدایت خانواده نیز به عهده شماست.

۱. نهج الفصاحه، ص ۱۴۳.

۲. وسایل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۰۸.

۳. تحریم، ۶.

۳.۹. عفت‌ورزی با زنان مردم: پیامبر ﷺ فرمودند: «در برابر زنان مردم عقیف باشید تا زنان شما عقیف بمانند.»^۱

۴.۹. دوری از چشم‌چرانی: چشم‌چرانی نوعی تشویق عملی برای زنان لاابالی محسوب می‌شود. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «چشم‌چرانی تیری مسموم از تیرهای شیطان است؛ چه بسا نگاهی که حسرت‌های طولانی را در پی دارد.»^۲

۱. وسائل‌الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۳۸ و ۱۴۱.
۲. همان.

۱۰. علل بی‌حجابی

با آنکه نهاد پاک و سرشت الهی و انسانی زنان، اشتیاق فراوانی به حجاب و پوشش دارد و همهٔ ادیان الهی نیز زنان را به رعایت حجاب کامل فراخوانده‌اند، متأسفانه برخی از زنان در رعایت حجاب کوتاهی می‌کنند. دانشمندان علت این کوتاهی‌ها را چنین برشمرده‌اند:

- ۱.۱۰. غریزهٔ خودآرایی زنان: فطرت و نهاد پاک زن، به پوشش و حجاب در نزد بیگانگان گرایش دارد؛ ولی نظام تکوین برای استحکام کانون خانواده، غریزهٔ خودآرایی و جلوه‌نمایی را در طبیعت زن قرار داده است. استفاده نابجا از غریزهٔ خودآرایی و جلوه‌نمایی، باعث شده است برخی از زنان به جای آنکه خود را در خانه بیارایند، در جامعه با وضع نامناسب ظاهر می‌شوند.
- ۲.۱۰. پیش‌رو جلوه‌دادن فرهنگ نیمه‌برهنگی: در برابر سخت‌گیری‌های کلیسای قرون وسطی، پس از وقوع رنسانس غرب، دیدگاه‌های جدیدی مطرح شد که موجب سرباززدن

از احکام سخت‌گیرانهٔ کلیسا دربارهٔ حجاب شد. به‌سبب آنکه زنان مغرب‌زمین حجاب را کنار نهاده‌اند، متأسفانه برخی زنان کشورهای شرقی و اسلامی چنین می‌پندارند که فرهنگ بدحجابی و نیمه‌برهنگی، فرهنگی متجدد و متمدن و پیشرو است؛ لذا به تقلید از آن‌ها، به بدحجابی روی آورده و با وضعی نامناسب در جوامع اسلامی ظاهر می‌شوند.

۳.۱۰. سودجویی کارخانه‌داران، پس از انقلاب صنعتی: برابرِ شواهد تاریخی، پس از انقلاب صنعتی، در انگلستان پیدا کردن شغل برای مردان دشوار شد؛ چون اعلان‌ها از آنان می‌خواستند که زنان و کودکان خود را به کارخانه‌ها بفرستند! به این دلیل که حجاب مانع کار زنان در کارخانه‌ها بود، کارخانه‌داران آن‌ها را به بی‌حجابی تشویق می‌کردند و به‌تدریج این امر بین همهٔ زنان گسترش یافت.

ویل دورانت فیلسوف معروف آمریکایی در کتاب لذات فلسفه می‌نویسد: «چون زنان کارگران ارزان‌تری بودند، کارفرمایان، آنان را بر مردانِ سرکشِ سنگین‌قیمت، ترجیح می‌دادند!

کسانی که ناآگاهانه برای خانه‌براندازی توطئه کردند، کارخانه‌داران وطن‌پرست قرن نوزدهم انگلستان بودند.»^۱

۴.۱۰. وقوع جنگ جهانی دوم: جنگ جهانی دوم پیامدهای منفی بسیاری داشت که یکی از آن‌ها گسترش فرهنگ بی‌حجابی در میان زنان بود.

۵.۱۰. ایجاد و توسعه بازار مصرف: پس از دستیابی انسان به کارخانه‌هایی که وسایل مصرفی را به صورت انبوه تولید می‌کرد، باید بازار مصرف آن نیز ایجاد می‌شد؛ بنابراین بی‌حجابی و مدگرایی در میان زنان رواج داده شد تا تنوع‌طلبی مصرفی در میان زنان پدید آید و آنان به عنوان مصرف‌کنندگان اصلی، باعث توسعه بازار مصرف شوند.

۶.۱۰. تهاجم فرهنگی غرب و خودباختگی کشورها: فرانتس فانون می‌نویسد که غرب برای

۱. دورانت، پیشین، ص ۱۵۱.

تسلط بر کشورهای مسلمان، به این دستور قدیمی عمل کرده است: «زن‌ها را در دست بگیریم؛ همه چیز به دنبال آن خواهد آمد.» کشفیات جدید جامعه‌شناسان، فقط به آن فرمول قدیمی، روش خاص علمی بخشیده است.^۱

۱. نک: سال پنجم انقلاب الجزایر.

۱۱. پیامدهای ناگوار بدحجابی

بدحجابی نتایج و آثار منفی بسیاری دارد که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

۱.۱۱. سقوط شخصیت انسانی زن: زن با عرضه زیبایی‌های خود به افراد، از شخصیت انسانی خود می‌کاهد؛ زیرا هرچه دستیابی به زن و بهره‌بردن جسمی از زیبایی‌های او آسان‌تر شود، از ابهت و عظمت زن کاسته می‌شود.

۲.۱۱. افزایش التهاب و بیماری‌های روانی: با بی‌حجابی زنان، بدون شک غرایز شهوانی بیشتر تحریک می‌شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که تحریک غرایز که ارضای آنها در همه موارد ممکن نیست، موجب ایجاد بیماری‌های جسمی و روانی می‌شود. براین اساس، بی‌حجابی موجب افزایش بیماری‌هاست.

۳.۱۱. کاهش جذابیت زنان: عرضه زیبایی‌های زن در جامعه، از جذابیت آنان می‌کاهد و

در نتیجه، اشتیاق لازم به جنس مخالف از میان می‌رود.

۴.۱۱. بر هم خوردن امنیت زنان: در کشورهای غربی، آمارها نشان از آن دارد که زنان به دلیل نشان دادن زیبایی اندام خود، در معرض تعرض و مزاحمت قرار می‌گیرند. آنان مجبورند که از آژیر یا آموختن دفاع شخصی برای امنیت خود استفاده کنند. جالب است که در زمستان‌ها که زنان مجبورند خود را بپوشانند، آمار تعرض‌ها و تجاوزها کاهش می‌یابد.

۵.۱۱. تضعیف ارزش‌های متعالی: وقتی زنان به بی‌حجابی روی آورند و ملاک ارزش زن، زیبایی اندام او باشد، به ارزش‌های متعالی و انسانی زنان توجه نمی‌شود و آن ارزش‌ها به تدریج تضعیف و فراموش می‌شود.

۶.۱۱. انحطاط اخلاقی و تضعیف معنویت: بی‌شک، بی‌حجابی و تحریک غرایز شهوانی، به تدریج موجب انحطاط اخلاقی افراد جامعه و تضعیف معنویت و ایمان در آن‌ها می‌شود.

۷.۱۱. فروپاشی نظام خانواده: وقتی بی‌حجابی رواج یافت و زنان جوان و زیباتر، به خودآرایی

و جلوه‌نمایی پرداختند، توجه مردان به همسرانشان کمتر شده و نظام خانواده سست می‌شود و در بسیاری از مواقع به فروپاشی منجر می‌شود.

۸.۱۱. ر کود فعالیت‌ها و سستی جامعه بشری: بی‌حجابی، زنان را به آراستن خود مشغول می‌کند و مردان را به تماشای آنان. در نتیجه، فعالیت‌های مفید اجتماعی کمتر می‌شود و جامعه از انرژی زن و مرد کمتر بهره می‌برد.

۹.۱۱. ترویج فرهنگ مصرف و زیان‌های اقتصادی ناشی از آن: با بی‌حجابی، علاقه به داشتن لباس‌های متنوع و گوناگون بیشتر شده و فرهنگ مصرف، متداول می‌شود. کشورها مجبور به صرف هزینه‌های فراوانی در این زمینه هستند که زیان‌های اقتصادی بسیاری در پی دارد.

سخن پایانی

مادرم، خواهرم، دخترم، ای دوستدار پیامبر و اهل بیت مطهرش، ای شیعه عاشق و ای پیرو باهمت هشتمین اختر تابناک آسمان امامت و ولایت و ای میهمان گرمی و محبوب امام رضا علیه السلام بی شک، ایمان به خداوند و ولایت و نیز احساسات پاک و محبت قلبی تو به اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله، تو را از شهرهای دور و نزدیک به شهر مشهد آورده و به زیارت بارگاه ملکوتی و مقدس علی بن موسی الرضا علیه السلام میهمان کرده است. پس به این نکته توجه کن که امام رضا علیه السلام، همچون دیگر اولیای الهی، شما را به اجرای دستورهای الهی و دادن پاسخ مثبت به ندای فطرت پاک خویش فرامی خوانند.

ای زائر گران قدر، ای دوشیزه و بانوی مسلمان و عزیزی که توفیق حضور در مشهد الرضا علیه السلام را یافته‌ای، از شما انتظار می‌رود که معنویت اماکن مطهر حرم رضوی و شهر مشهد را پاس

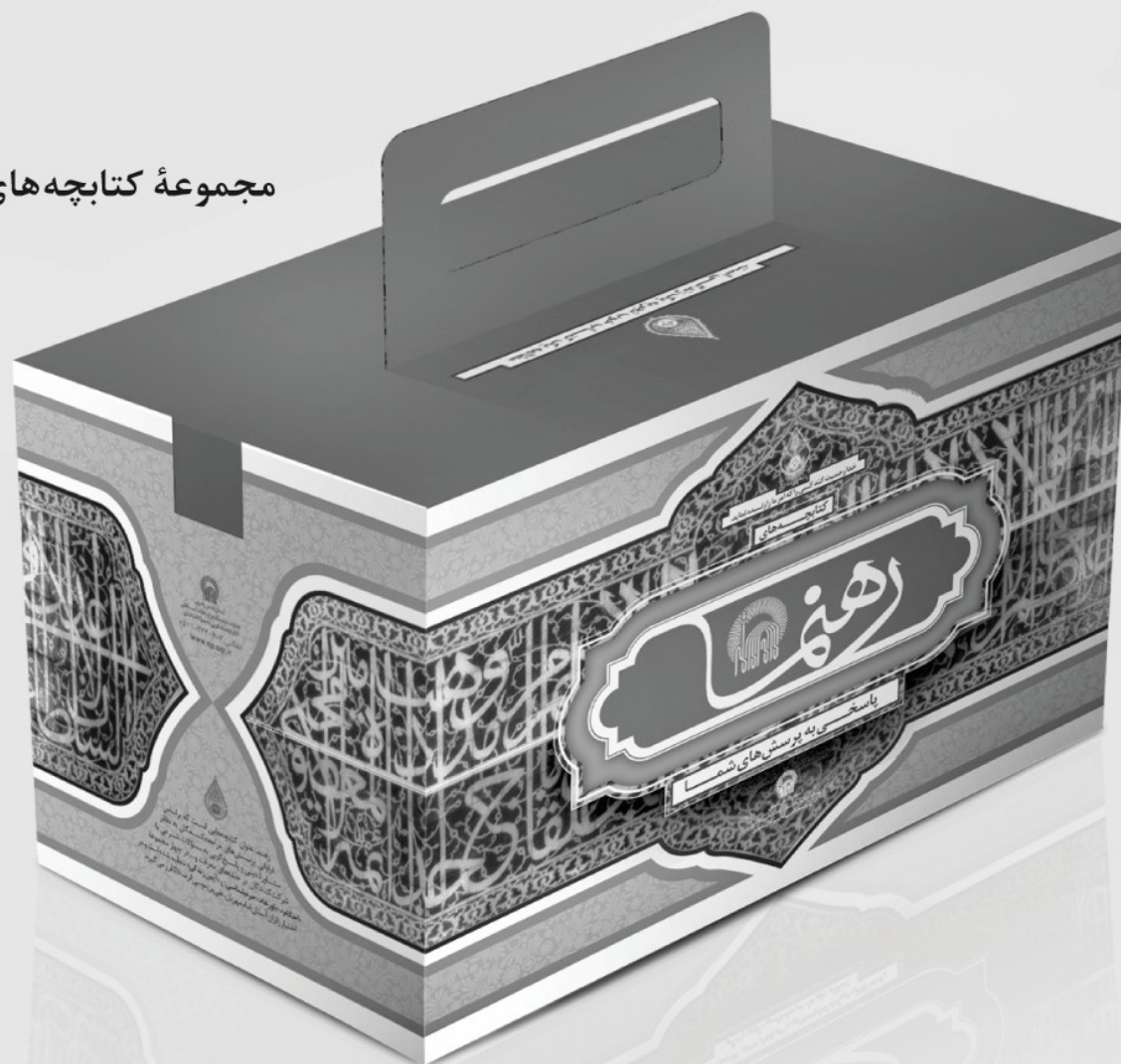
دارید و افزون بر اظهار ارادت قلبی و زبانی به امام هشتم، اطاعت عملی خود را از امام رضا علیه السلام به اثبات برسانید و با رعایت حجاب کامل اسلامی، خود و جامعه اسلامی را از فواید ارزشمند و بسیار فراوان حجاب، بهره‌مند سازید. این امر پسندیده، خشنودی خداوند و رضایت امام رضا علیه السلام را فراهم خواهد آورد که در آن صورت، ان شاء الله از زیارتی مقبول بهره‌مند شده‌اید. دعای امام رضا علیه السلام بدرقه راهتان. همواره در پناه حق و به سلامت باشید.

برای مطالعه بیشتر

۱. مسئله حجاب، مرتضی مطهری، تهران، صدرا.
۲. حجاب در ادیان الهی؛ زرتشت، یهود، مسیحیت و اسلام، علی محمدی آشنانی قم: نورگستر.
۳. حجاب چرا؟، امین کشوری، قم بوستان کتاب.
۴. چرا حجاب؟ چرا چادر مشکی؟، رهنما، ش ۳۶، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی آستان قدس رضوی.

مجموعه کتابچه های رهنما

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.